

ПРАВИЛА, ЯКІ ВАРТО ПОРУШИТИ

«Успіх — це гарна робота, за яку добре платять»

Люди завжди з готовністю дають поради, без яких, на їхню думку, неможливо досягнути успіху. Б'юсь об заклад, що ви вже чули щось на кшталт «Ти нічого не досягнеш у житті, якщо не виявиш рішучість і не працюватимеш старанно / не вступиш до університету / не складеш іспити / не отримаєш добре оплачувану роботу / не здобудеш «пристойну» професію. Ви розумієте, про що я.

Але зачекайте. Чим визначається успіх? Невже до нього веде лише одна, вузька стежка?

Батьки, вчителі, доброзичливі приятелі, які вам усе це говорять, мабуть, гадають, що все, чого ви прагнете в житті, — це гарний будинок, купа грошей і робота, яка викликає повагу.

Зачекаймо трохи з висновком, мають вони рацію чи ні, та припустімо, що так воно і є. Чи справді високі результати на іспитах, вступ до університету, отримане місце в престижній фірмі з подальшим просуванням кар'єрними сходинками — єдиний шлях для досягнення згаданих матеріальних цілей? Звісно ні. Це один зі шляхів, але не єдиний. Є безліч прикладів, коли люди без вищої освіти заробляли цілі статки.

Та хто сказав, що для вас гроші та поважна професія і є складниками успіху? Можливо, вони є загальноприйнятим мірилом успішного життя, проте це необов'язково справедливо у вашому разі.

Єдиний спосіб установити, у чому полягає успіх, — зрозуміти, від чого ви отримуватимете в житті задоволення. Для когось — це показний автомобіль чи висока посада. Якщо ви з їхнього числа — чудово, тоді це ваша мета.

Якщо ж вас це не приваблює, тоді ви належите до людей, які прагнуть у житті чогось іншого. Успіхом для вас може бути велика багатодітна родина чи робота, яка залишає достатньо часу для власних захоплень, тішить можливістю допомагати людям або ж повністю підкоряє і поглинає вас, навіть коли платять копійки та немає жодних перспектив зробити кар'єру.

Я знаю одного чоловіка, який із задоволенням відчув, що досяг бажаного, тільки тоді, коли один-однісінький, лише зі своєю собакою, оселився на незайманих валлійських пагорбах. А для однієї жінки справжнім досягненням стала можливість придбати квартиру в Лондоні та поринути в життя великого міста, дарма що працювала вона на рядовій посаді, а про підвищення годі було й мріяти. Інші мої знайомі вважають себе успішними, позаяк вони спромоглися виїхати з мегаполіса до тихої провінції, хоча там і робота не така престижна, і будинок менший. Є в мене також приятелі, ладні з радістю робити що завгодно, лише б працювати на свіжому повітрі. А мій син почувається щасливим, живучи на яхті, яку він реставрував багато років; йому байдуже, яким чином заробляти гроші на її утримання. Він урятував судно і перетворив його на власну домівку — у його розумінні саме це і є успіх.

Навіть люди, що прагнуть успіху в традиційному сенсі, уявляють його кожен по-своєму. Комусь потрібні гроші, аби хизуватися своїм багатством, комусь — для почуття безпеки. Хтось домагається високої посади заради статусу, а хтось сприймає її як виклик власним можливостям. Ми всі різні. Майже для кожного з нас досягнення успіху передбачає важку працю та цілеспрямованість, але ніхто не може визначати за вас, чого саме прагнути.

Тож не дозволяйте іншим указувати, що саме ви маєте робити на шляху до успіху, адже вони й гадки не мають, куди ви прямуєте. Ви ж зі свого боку повинні визначити для себе свою мету — інакше вам не вдасться її досягти.

ПРАВИЛО 1

(Успіх — це лише те, чого ви самі прагнете)

«Деякі люди народжуються щасливими»

Легко поступитися бажанню уявити себе на чужому місці та мати те, що має хтось інший, — зажадати таких самих здібностей, талантів, друзів, грошей, способу життя. Так відбувається, бо ви бачите лише речі, які на поверхні, — що люди дозволяють вам бачити. А можливо, ви помічаєте тільки те, що викликає у вас заздрість.

Коли я навчався в школі, у нашому класі був хлопець, який отримував відмінні оцінки з кожного предмета. Для цього йому не доводилося докладати майже ніяких зусиль — настільки він був розумним. Ви б знали, як мені хотілося бути на нього схожим! Минуло декілька років, перш ніж я зрозумів, що той успіх давався моєму однокласникові набагато важче, ніж я міг собі уявити. Він був тямовитим, але не генієм. А наполегливо працював він насамперед через батьків — вони були прихильниками суворої дисципліни та не дозволяли хлопцеві дивитися телевізор або йти гуляти, доки він не виконував усієї роботи, що від нього вимагали. Згодом, озираячись у минуле, я радів, що ніхто тоді не почув мене та не дарував мені його життя за помахом чарівної палички. Я б цього не витримав.

Узагалі-то, якщо поміркувати, розумієш, що тоді серед школярів були діти, яким доводилося багато чого переживати, а ми про те й гадки не мали. Алкоголізм у родині, втрата близьких, розлучення, насилля... Та й зараз, у дорослому віці, я, ймовірно, не знаю й половини того, що відбувається в житті людей, які мене оточують.

Отже, я більше не заздрю людям, позаяк абсолютно не впевнений, чи справді мені хочеться повторювати їхню долю. Власне життя мені принаймні знайоме. Я звик до нього та можу його певним чином контролювати, а це чималого вартує. І навіть якщо хтось здається вам неудавано щасливим і багатим зараз, де гарантія того, що так триватиме вічно? Усе може зруйнуватися за декілька років, і ви тоді зітхатимете з полегшенням, радіючи, що залишилися самі собою.

До того ж чи думали ви коли-небудь про людей, які заздять вам? Б'юсь об заклад, такі є. Можливо, вони заздять вам «узагалі» або чому-небудь конкретно — вашій упевненості, вашому вмінню грати у футбол, вашим друзям, тому, що вас запрошують на вечірки, вашому університетському диплому. Ми схильні досить легковажно сприймати все, що маємо, як належне та звертати увагу на те, чого нам бракує. Мабуть, нам було б корисно частіше дивитися на себе очима інших. У кожному з нас позитивне поєднується з негативним, і ваш особистий набір плюсів і мінусів нічим не кращий і не гірший за чийсь інший.

Хочу зауважити ще таке. Зосереджуючись на оточенні, ви так і не наближаєтеся до розв'язання проблем, що заважають вашому власному життю. Замість бажати того, що мають вони, чому б не виділити трохи часу та не поміркувати, як реалізувати власні прагнення? Трохи менше нарікань на власну долю й трохи більше завзятості — і вам не доведеться нікому заздрити.

ПРАВИЛО 2 (Нікому не заздріть)

«Вам необхідна якісна освіта»

Пітнієте над курсовою роботою? Докладаєте всіх зусиль, аби отримувати якнайкращі оцінки? Учителі, батьки, друзі невтомно повторюють, що від цього залежить ваше майбутнє? Дозвольте відкрити вам секрет — результати іспитів насправді не такі важливі, як усі вам говорять.

Це найкоротший шлях. І все. Висока екзаменаційна оцінка — найпростіший спосіб подання необхідної інформації під час вступу до університету чи на роботу. Проте велика кількість людей живе щасливим і успішним життям після того, як фактично провалила іспити. Усім відомо, що Ейнштейн не спромігся скласти вступний екзамен до університету, довівши таким чином, що результат іспиту — лише один із численних критеріїв оцінювання ваших можливостей.

Не зрозумійте мене неправильно — я не закликаю вас ігнорувати показники навчання. Для більшості людей життя складається набагато простіше, якщо вони мають якомога ліпші оцінки. У цьому є додатковий плюс — за такої умови, коли ви підліток, суттєво покращуються ваші стосунки з батьками. Та якщо ваша успішність не на високому рівні, не варто через це почуватися невдахою. Ви можете скласти іспит із другої спроби, повернутися до коледжу за п'ять чи двадцять п'ять років, почати свій шлях догори від найнижчих посад, обрати кар'єру, що не потребує вищої освіти... Отже, коли ви маєте покликання та не цураєтеся важкої праці, то можете досягти фактично будь-якої мети — з високими балами чи без них.

Скажу вам ось що: з того часу, як минуло два роки по закінченні школи, та до цих пір ніхто з роботодавців жодного разу не запитав мене про оцінки. Згоден, так буває не в кожній роботі, але залишається ще безліч професій, де досвід і природні здібності важать значно більше за іспити. Коли вам 18, роботодавцям тільки на них і доводиться покладатися. Коли вам виповнюється 28, їх передусім цікавлять ваші досягнення за останні десять років, а не ваші шкільні успіхи.

Зверну вашу увагу ще на одну річ. Пам'ятаю, як важко мені було вирішити, що вивчати — хімію чи фізику, яку іноземну мову обрати, чи мені справді потрібна історія. Та якщо ви не збираєтеся присвятити себе дуже специфічній галузі — на кшталт медицини, — кажу вам напевне: неважливо, яким предметам ви віддасте перевагу. Виберіть ті, які вам до душі.

Уявляєте, випусковий редактор цієї книги має науковий ступінь із фізики! Яка, у біса, користь від такого диплома, коли робиш кар'єру у видавничій справі? Переконаний, що з неї вийшло сім потів, перш ніж у 18 років вона обрала майбутню спеціалізацію. Я знаю комедіографа, який вивчав давньогрецьку мову. Мій свояк довго мучився, вибираючи між філософією та інформатикою, — він тоді ще не підозрював, що працюватиме в природоохоронній сфері, для якої йому потрібен був би диплом з екології. Тож п'ять років по тому він повернувся до університету, щоб здобути необхідну освіту.

Зрозуміли? Просто всі навколо бажають вам найліпшого, що видається їм необхідним; їм спокійніше, коли ви маєте високі оцінки. Проте річ у тому, що оцінки вам можуть зовсім не знадобитись; а коли вам знадобиться те, чого ви не маєте, ви можете здобути це пізніше. Те, що зараз вам здається критично важливим, за декілька років може виявитися зайвою метушнею.

ПРАВИЛО 3 (Іспити — не найважливіше в житті)

«Ваші батьки завжди мають рацію»

Те, про що тут ітиметься, слід адресувати молоді, проте в мене підступне відчуття, що це не завадить багатьом із нас тривалий час по тому, як ми полишимо батьківську домівку.

У дитинстві ми вважаємо (хіба що існують вагомі причини дотримуватися протилежного погляду), що наші батьки досконалі. Нам можуть не подобатися правила чи обмеження, які вони встановлюють, та ми гадаємо, що вони, напевне, мають рацію. Наближаючись до підліткового віку, ми починаємо помічати, що батьки декого з друзів суттєво відрізняються від наших власних. Та все ж таки переважає впевненість, що правильно вчиняють саме наші.

Поміркуйте. Ваші батьки набувають батьківських навичок із тієї пори, як ви себе пам'ятаєте. Вони мають у своєму розпорядженні ціле життя (ваше), щоб спланувати, удосконалити та скорегувати результати своєї роботи. Тож, мабуть, на цю мить вони майже досягли ідеалу. А чому ні?

Повірте мені, татові шістьох дітей, — досконалих батьків не існує. Окрім батьківства, яке саме по собі є надважкою роботою, на нас лежить іще чималий тягар — від методів виховання, що застосовували до нас наші власні мама і тато, до наших цінностей, сподівань, переживань, страхів... усе, що ми колись робили або чого боялися, про що думали, впливає на наше ставлення до своїх дітей.

До того ж кожна дитина унікальна. Навіть якщо ваші тато й мама почувалися впевнено, виховуючи вашого брата чи сестру, це не означає, що вони знають, як упоратися з вами. Одні діти не визнають ніяких заборон, інші постійно змушують батьків хвилюватися; дехто надто сумлінно працює, а комусь насамперед потрібне широке коло друзів; є діти, які готові ризикувати не вагаючись, а є й такі, які швидко поступаються перед труднощами. Хтось схожий на вас, а хтось відрізняється настільки, що ви ніяк не можете збагнути мотивів його поведінки.

Пам'ятаю, коли моя найстарша дитина вимагала від мене вирішення певної проблеми, аргументуючи свої очікування тим, що я вже 14 років (на той час) як батько, а отже, повинен знати, як учинити правильно. Я тоді зауважив, що вперше є батьком 14-річного підлітка, тому не маю достатнього досвіду, з якого можна було б скористатися.

Розумієте, до чого я? Суть у тому, що батьки доходять до всього самостійно в процесі свого батьківства. Правда, декому вдається швидко орієнтуватися, та все одно їм доводиться рухатися ледь не напобацки. Я знаю — сам так робив багато років¹.

Усе це означає, що слід прислуховуватися до батьків, однак не варто боятися ухвалювати власні рішення, щойно ви стаєте достатньо дорослими — чи то в 15, чи в 50 років, це вже вам вирішувати. Ваші батьки роблять усе від них залежне, та, переступивши поріг дорослого життя, ви більше не мусите дотримуватися їхніх порад. Чемно вислухайте, звісно, проте пам'ятайте, що ви самі тепер за все відповідаєте. Батьки часто матимуть рацію, та не завжди.

ПРАВИЛО 4 (Не сподівайтесь, що ваші батьки досконалі)

¹ Зрозуміло, я сподіваюся, ви *ніколи* не розповісте про це моїм дітям. Я ділюся тут із вам своїми таємницями...

«Батьки відповідають за ваше майбутнє»

З'ясувавши, що ваші батьки не є досконалими — і досконалими бути не можуть, — можна зробити логічний висновок, що насправді ви не маєте права звинувачувати їх, раптом вони щось зроблять не так. Вони докладають усіх зусиль.

Припустімо, вам повідомили, що ви повинні, приміром, очолити національну залізницю¹. Але ви не маєте відповідної освіти. Вас змусили лізти у воду, не розібравши броду. Ви вважаєте, що з першого дня вам усе вдасться? Звісно ні. То чому ж ви тоді розраховуєте, що ваші мама і тато все робитимуть правильно, коли так само, не підготувавшись, з головою поринуть у ваше виховання? На той час, коли вони зрозуміють, як поводитись із немовлям, ви вже вчитиметеся ходити. Щойно вони опанують премудрості нового етапу, ви підете до школи. Коли й там усе ніби налагодиться, ви перетворитеся на підлітка, і знову треба починати з початку.

Щобільше (хоча, поки ви дорослішаєте, ви, можливо, маєте про це дуже приблизне уявлення), їм іще доводиться працювати, виховувати ваших братів і сестер, приділяти увагу власним батькам, долати родинні кризи, розв'язувати фінансові проблеми й вирішувати всі інші справи. Узявши це до уваги, буде не дуже розсудливо покладати на них провину за кожную помилку, якої вони припустилися.

Батьки не мають випробувального терміну, аби з'ясувати, чи здатні вони обійняти свою посаду. Доглядати чужих дітей — зовсім інше. На той час, коли ви зрозумієте, наскільки добре вам удається виконувати свої обов'язки, ви вже не матимете змоги від них відмовитися. І хай виявиться, що вам це не до снаги, що, у біса, ви зробите? Безумовно, більшість батьків, попри все, до-

¹ Якщо ви живете в такій країні, як Ісландія, де немає залізничного сполучення, вам доведеться вигадати щось рівноцінне.

сять гідно виконує свою роботу, та ніхто не може бути весь час бездоганим.

Важливо, щоб критерієм оцінювання дій батьків були їхні наміри. Якщо вони роблять усе можливе, щиро турбуються про ваші інтереси, люблять вас, ви не повинні вимагати від них більшого. Є люди, які отримують набагато менше. Як сказав один експерт із виховання дітей, «ваша робота як батьків — лише оберігати їхнє життя, доки вони не будуть здатні діставати допомогу». Врахувавши попереднє правило і подорослішавши, ви більше не мусите дотримуватися їхніх указівок.

Заважу лише, що деколи ви *можете* звинуватити своїх батьків, якщо вам не пощастило та перепадає від них. Якщо ваші батьки застосували до вас протиправні дії — фізичне, словесне, сексуальне чи психологічне насилля, виявили злочинну недбалість, тоді ви маєте право звинувачувати їх. Але навіть у такому разі, якщо ви здатні таки пробачити їм, пробачте. Не тому, що вони на це заслуговують, а тому, що на це заслуговуєте ви.

ПРАВИЛО 5 (Дайте батькам спокій)